

ÉLETÚTJA A VILÁGGAZDASÁGTANHOZ KÖTŐDIK

BLAHÓ ANDRÁST KÖSZÖNTJÜK 60. SZÜLETÉSNAJPA ALKALMÁBÓL

Blahó Andrással, a Világgazdasági Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával beszélgettünk egyetemi karrierjéről, a nemzetközi szervezetekben eltöltött időkről, az újonnan induló Nemzetközi gazdasági mesterszokról és a tanszék jövőjéről.

- Már diákként is közgázos voltál. Mióta is vagy az egyetemen?

- 1965 és 1970 között voltam az egyetem hallgatója, Nemzetközi kapcsolatok szakra jártam.

Mindjárt a diplomaszerezés évében megpróbálkoztam tanársegédként elhelyezkedni a Világgazdasági Tanszéken, de akkor ezt a KISZ nem támogatta, ezért két esztendőn át Kozma Ferenc invitálására a Minisztertanács melletti Nemzetközi Kapcsolatok Titkárságán dolgoztam, amit akkor Szita János vezetett. Két év után pedig végre sikeresen pályáztam és a tanszék munkatársa lettem.

- Hogyan emlékszel azokra az időkre? Milyen volt akkor a Világgazdasági Tanszék?

- Két féle felfogást képviseltek akkor a tanszék oktatói, amit egyébként már diákkoromban is éreztem, bár igazán csak tanársegédként láttam át. Az egyik egy jellemzően leíró, az ország-tanulmányokra koncentráló megközelítés volt. A másik - amit olyan szakemberek vallottak magukénak, akik ma is velünk vannak, így Simai Mihály, Szentes Tamás, Palánkai Tibor - kritikai és analitikus szemléletet követett, ez ma is meghatározza a tanszék látásmódját. A hetvenes években kezdett el a tanszék és így én is olyan területekkel foglalkozni, mint az integráció, a fejlődésgazdaságtan vagy a világgazdaságtan szerkezeti alakulása. Ezek a kutatási és oktatási irányok jelentős tartalmi változást hoztak a tanszék életében, ami egyértelműen elhatárolta a korábbi, a főként a korai hatvanas évekre jellemző megközelítéskéntől. Nagyon élénk tanszék voltunk, Nyilas József vezetése mellett, aki a világgazdaság szerkezetével, technológiai váltásával foglalkozott, illetve ő szerkesztette a Korunk világgazdasága három kötetét is.

- Miként illeszkedett a tanszék oktatási és kutatási irányultsága az egyetem egészébe? Mennyire volt prioritás az egyetemen a világgazdaság eseményeit, változásait tanulmányozni?

- Érdekes módon nagyon is integráns része volt tanszékünk az egyetemnek. Szinte minden egyetemi választott testületben ott ült valaki a tanszékről, de a tudományos életben is jeleskedtünk. Nagyon fontosnak tartom elmondani, hogy rangos külső szakértői bizottságokban jelentek meg a tanszék munkatársai. Így például Simai Mihályt bízták meg a Világgazdasági Kutatóintézet igazgató-helyettesi teendőinek ellátásával, illetve Szentes Tamás lett a Fejlesztéskutató vezetője, miután hazatért Tanzániából.

A hetvenes évek világgazdasági válsága egyébként paradox módon felértékelte a tanszék munkáját és egyetemi státuszát, hiszen az akkori politikai gazdaság-

tan teljességgel inadekvát választ adott olyan kérdésekre, mint például hogy mi okozta a válságot, illetve, hogy merre érdemes keresni a kivezető utat. Óriási igény volt arra, hogy a válaszokat a világgazdasági elemzések mutassák ki. Egyértelműen bebizonyosodott például, hogy a hetvenes évek válsága nem konjunkturális volt, hanem intézményi válság. Ennek felismeréséhez szükség volt a világgazdaság szerkezeti tanulmányozására, amit a tanszék végzett. Ekkor került be a szóhasználatba például a korszakváltás fogalma, és ekkor írta Szentés Tamás az Elmaradottság gazdaságtanát. Mindazonáltal nyilván volt némi irigység is a tanszék munkatársai irányában, ami főként a külföldi szakértői jelenlétnek volt betudható. Én magam is már nagyon korán, 1974-ben kijutottam Sussexbe, az ottani Nemzetközi Fejlődéskutatóba, ahol Hans Singer felügyelete alatt dolgoztam.

- *Mi volt akkoriban a kutatási területed?*

- Amikor csatlakoztam a tanszékhez, a KGST kapcsolatainak vizsgálata lett a kijelölt feladatom. A tanszéken nem volt a KGST belső szervezetével foglalkozó kutató. Mai szóval azt mondhatnánk, hogy a KGST-integráció politikai gazdaságtanát kutattam és oktattam. A doktori disszertációm is ebből a témából írtam: *A KGST külkereskedelmi összefonódásai 1960 és 1969 között* címmel. Ma is vállalható dolgozat egyébként ez, amelynek érdekessége, hogy valóságos, nem kozmetikázott KGST adatok alapján készült. A dolgozat világosan kimutatta azt a sugaras kapcsolódást, ami a Szovjetuniót és a többi kelet-közép-európai országot jellemezte. Moszkva súlyát képtelen volt akárcsak valamelyest is ellenpontosítani a kelet-közép-európai országok egymás közötti kereskedelme. Hasonlóképpen alakult a magyar külgazdasági kapcsolatok szerkezete a két világháború között is, akkor Berlin központtal. Emellett azonban mindig volt egy elméleti témám is, jelesen a transznacionális vállalatok világgazdasági helyzete és térnyerése, amiből azután a kandidátusi értekezésem is született 1980-ban.

- *Az egyetem mellett a másik meghatározó „műhely” az ENSZ volt a pályádon.*

- Igaz. 1982-ban pályáztam meg New Yorkban az ENSZ Közgazdasági Főosztályának egy közgazdasági elemző helyét. Tizenöt éven keresztül – kisebb megszakításokkal – dolgoztam a nemzetközi szervezetnél. 1997-ben aztán úgy döntöttünk a családdal, hogy hazajövünk. A döntést, hogy hazajöttünk, azóta sem bántam meg. A főosztályon dolgozott egy csoport, amit központi tervezésű országok csoportjának neveztek és ebben szinte hagyományosan mindig voltak magyar szakértők is. Itt dolgozott például legkorábban Simai Mihály, de mások is, sőt utánam is még az egyetemről. A feladatunk tulajdonképpen az országcsoport világgazdasági helyzetének elemzése, értékelése volt, illetve viszonylag rövid távú előrejelzéseket is készítettünk, amelyek a World Economic Report-ban jelentek azután meg. Hozzám tartozott NDK, Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária, Románia és Kína.

- *Gondolom ennek is köszönhető, hogy a német, angol és francia nyelvtudásod mellett azt is elmondhatod magadról, hogy kínaiul is beszélsz?*

- A főnököm, Joseph von Brabant ragaszkodott ahhoz az elvhez, hogy kutatni csak úgy lehet egy adott országot, régiót, ha ismerjük annak nyelvét is. Így történt, hogy belevágtam a kínaiba és nyolc esztendőn át tanultam folyamatosan – a tudásomat azóta is nagyon jól tudom kamatoztatni. Nyilván nem tudnék egy tudo-

mányos előadást megtartani, de elboldogulok vele. A tudásszintem nagyjából egy átlagos érettségizett kínaiéval egyenértékű.

- *Ha jól tudom, e tizenöt év alatt intenzív kapcsolatban maradtál a tanszékkal is.*

- Igen, hogye. Jelentős előnye volt a munkámnak, hogy mellette kiváló lehetőségek adódtak a publikálásra, így például a tanszék munkatársaival közös cikkírásra vagy éppen tankönyv-készítésre. Sőt, 1994-95-ben haza is jöttem tanítani. A kapcsolat valóban nagyon intenzív maradt, sok kolléga jött ki az ENSZ-hez tanulmányútra, főképpen a nyolcvanas évek második felében. De New Yorkban is kialakult egy nagyon jelentős magyar kolónia, főként közgazdászokból, akikkel nagyszerű vitákat, eszmecseréket folytattunk a rendszerváltás hajnalán.

- *1997-től tehát újra az egyetemen, ahol a többi mellett a tanszék egyik zászlóshajójának számító Világgazdaságtan című tárgyat is felügyelted. Mit gondolsz, mennyire kell most az egyetemnek a Világgazdaságtan, mennyire része ez a főáramú közgazdaságtannak?*

- A megváltozott időkkel nyilván minden tudományszaknak változnia kell, így a Világgazdaságtannak, mint a világgazdasági események és változások elemzése egyik diszciplínájának is. A tanszék által alkalmazott megközelítés létjogosultsága ugyan valóban vitatott, különösen az angolszász területeken, de ez nem jelenti azt, hogy ne volna rá szükség. Ennek épp az ellenkezője igaz: német nyelvterületen kifejezetten népszerű a diszciplína, sőt Kínában is mind inkább felfedezik maguknak az oktatók és a diákok. Kína például, úgy tűnik, kifejezetten ragaszkodik a globális szempontból történő elemzéshez és nem csak a nemzetgazdaság szintjén kívánja értelmezni a gazdasági folyamatokat. Korábban hasonló folyamatok játszódtak le Japánban is. Azt gondolom, hogy bőven van még helye és tere a Világgazdaságtannak.

Azt is el kell ugyanakkor mondanom, hogy hiányosságaink is vannak. Nagyon sajnálom például, hogy a tanszék - kapacitások híján - nem volt képes megfelelő mélységben foglalkozni az átalakulás kérdéseivel, illetve ennek az újonnan létrejött országcsoporthoz a jellemző problémáival. Pedig nagyon is szükséges volna ez, hiszen a nyugati kapcsolataink is erre ösztönöznek bennünket. A napokban nyertünk egy Erasmus Mundus pályázaton, amit mások mellett a University College London, a prágai Károly Egyetem és a krakkói Jagelló Egyetem konzorciuma nyújtott be. A program fókuszában a kelet-közép-európai átalakulás gazdasági-történeti és politikai vetületei és következményei állnak.

- *A tanszék önálló tankönyvekkel, sorozatokkal is büszkélkedhet.*

- Amikor 1998 nyarán átvettem a tanszék vezetését megállapodtunk abban a kollégákkal, hogy egy három kötetes sorozatot készítünk el, amelynek alapja Szentes Tamás nagy opusa, a *Világgazdaságtan 1. - Elméleti és módszertani alapok* című kötete. A *Világgazdaságtan 2.* már évek óta segíti a hallgatók felkészülését, sőt a 3. kötet bizonyos elemei is elkészültek - ez a kötet alapvetően egy európai integrációval foglalkozó szintetizáló tankönyv lett volna, ám teljesen soha nem készült, vagy helyesebben nem készülhetett el. Nem mentegetőzősképpen, de az egymást váltó reformok ezt szinte lehetetlenné tették. Ugyanakkor nagy sikert könyvelhettünk el az *Európai integrációs alapismeretek* megjelentetésével. Az országban 26 helyen tanítják ezt a könyvet, ami talán azt bizonyítja, hogy sikerült egy olyan alaptanköny-

vet összeállítani, amely az immár bolognai rendszerű alapoktatásban is használható. A tanszék Bologna kapcsán egyébként két alapkönyv elkészítésére kapott felkérést: az Európai integrációs alapismeretek mellett a Világgazdaságtan kötet is szerepel az új kínálatban.

- Két éven belül önálló mesterszakkal indul a tanszék. Mitől más ez, mint a korábbi programja?

- Elsősorban attól, hogy ez egy szintetizáló, integráló mesterszak kíván lenni. Nem is lehet más. A tanszék elmúlt 8 éve ugyanis nem volt más, mint küzdelem előbb a túlságosan elburjánzó tantárgykényszerrel az akkori reformok miatt, illetve később a főszakirányok tartalmi feltöltése okán. Most, amikor a „Nemzetközi gazdaság és gazdaságtudományok” szak hamarosan beindul, pontosan azt látom fontosnak, hogy a mikroökonómia, makroökonómia és más tudományágak – gondolva itt olyan társadalomtudományokra, mint a szociológia vagy a jog – alapjainak felhasználásával egy olyan, a szó legnemesebb értelmében használható *mesterszak* jöjjön létre, ami valóban elemzőket képez. Olyan elemzőket, akik képesek a világgazdaság intézményeit, folyamatait, vállalati és nemzetközi szervezeti hatásait közgazdászokként vizsgálni.

- Programigazgatója vagy egy, a Nemzetközi Tanulmányok Intézete és a Világgazdasági Tanszék által közösen felügyelt doktori iskolának is, mely magát, mint multidiszciplináris program határozza meg. Valóban szükség van manapság effajta elemzésre, értelmezésre?

- A válasz röviden: igen, nagyon is szükség van. A kérdés azért jogos, mert amikor létrejött a program, akkor eleve Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskolaként alakult meg. Én hiszek abban, hogy az egyes alapdiszciplínák határterületei mind fontosabbá válnak nemcsak az oktatásban, hanem a kutatásban is. Az egyes tudományterületek kölcsönösen megtermékenyítik egymást, és ráadásul elkerülhető az egyoldalúság is. A globális vállalatok korában ráadásul nincs is igazán értelme csak mikróökonómiáról, vagy csak vállalatgazdaságtanról beszélni.

Mindazonáltal az idő múlásával az is világossá vált, hogy a bolognai folyamat okán várhatóan a doktori programot is újra kell gondolnunk. Ahhoz kétség nem férhet, hogy a jövőben is multidiszciplinárisnak kell maradnia – legalábbis tartalmában mindenképpen. Hogy milyen név alatt fut majd a program, az még tisztázásra vár. Fontosnak tartom azonban hangsúlyozni, hogy multidiszciplinaritás alatt nem egyszerűen azt értjük, hogy az oktatási programban különféle irányultságú stúdiumok kapnak helyet, sokkal inkább ezek összhatása az, ami igazán számít. Nyilván továbbra is szükséges egy erőteljes közgazdasági irányultság, és azon belül ott kell lennie a különböző elméleti áramlatoknak is, ám valószínűleg kell hozzá egy megfelelő intézményi, politikatudományi és talán egyéb társadalomtudományi megközelítés is.

- Sajátos című és tartalmú tárgyad fut az International Studies Center-ben: "Human Development in Developing and Transition Countries." Mondanál róla néhány szót?

- Először is azt szeretném elmondani, hogy tapasztalataim szerint az ISC mind a mai napig az egyetem egyik legnyitottabb műhelye, mindig készek voltak új tárgyak befogadására. A kurrikulumot folyamatosan fejlesztik, igazodva a változó igényekhez. A HD tárgy meghonosításában az a cél vezérelt, hogy olyan kurzus is helyet kapjon a kínálatban, ami összehasonlító-jellegű, a fejlődés-gazdaságtanon túlmutat, és úgy reagál a globális termelés, elosztás és fogyasztás kérdéseire, hogy közben az

emberi élet olyan aspektusait tartja szem előtt, mint az oktatás, a társadalmi lehetőségek vagy éppen a szegénység. Ebben a felfogásban az egyén nem egyszerűen gazdasági szereplő ugyanis, hanem a társadalom egy építőeleme.

- Milyen terveid, elképzeléseid vannak a jövőt illetően?

- Egy esztendővel az ENSZ-től való hazaérkezésem után, azaz 1998 júliusában lettem a Világgazdasági Tanszék vezetője. Most töltöm a második és egyben végső ciklusomat. Azért is volt annak idején nagy megtiszteltetés számomra a tanszékvezetés, mert tanszékünkön hagyományosan nem kívülről választunk vezetőt, mindig belsők szervezték a tanszék életét.

Az új ciklust már új tanszékvezetővel képzelem el. Kettős oka van döntésemnek. Egyfelől lehetőséget kell adni tehetséges fiataloknak, tanszéki kollégáknak, akik végiggondolják, hogy milyen tartalmi, szervezeti változtatásokat igényelne egy versenyképes műhely kialakítása. A másik indok inkább személyes jellegű: ideje nyugdíjba vonulnom. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az oktatásnak is hátat fordítanék, de meggyőződésem, hogy bizonyos életkor után csak néhány területre koncentrálni - mint például a doktori vagy posztgraduális képzés - kell jelen lennem az egyetemi életben.

- Köszönöm az interjút. Kívánok további sikereket és még sok örömet az oktatásban.

BENCZES ISTVÁN